

del medu – še posebej veliko je je v gozdnem medu (88–221 mg/kg), zato ni nevarnosti glede škodljivih ostankov v medu.

Oktober je čas, ko smo več ali manj končali delo v čebelnjaku in okoli njega. Predvsem je treba pripraviti žrela in pregledati vse odprtine v panjih, da vanje ne zaidejo kakšni nepovabljeni gosti, kot so miši ali rovkice. Posebej pozorni moramo biti na lege, na katerih so postavljeni panji. Te je treba pregledati, poškodovane pa zamenjati. Kaj lahko se namreč zgodi, da se lega ob dežju in vetru zlomi in pade s panji vred. Na koncu tudi preverimo, ali so vsi panji nekoliko nagnjeni proti žrelom, kajti le tako voda po podnici ne bo vdiralna v panj. Nakladne panje po potrebi pokrijemo s pločevino ali salonnimi ploščami in jih tako še dodatno zavarujemo pred dežjem, snegom in vetrom.

Ob morebitnem slabem in mrzlem vremenu začnemo topiti oz. kuhati staro izločeno satje. Časa imamo zdaj dovolj, pa tudi čebele nas ne bodo več motile. Dobljene voščene kolače zamenjamo za satnice, ki bodo na hladnem počakale do spomladi, ko jih bomo uporabili. Lepo mlado satje in rumen vosek sta prvi pogoj za uspešno čebelarjenje, hkrati pa sta tudi čebelarjevo ogledalo.

Najlepši in najsvetlejši vosek dobimo iz sončnega topilnika, v katerem pod dvojnimi steklom ob močnem soncu topimo samo mlado, belo satje, ki še ni bilo zaleženo. V topilniku je le toliko toplote, da se satje lepo topi in vosek sproti odteka, na da bi pri tem potemnel. Tega najlepšega voska pridelamo zelo malo, saj večino pridobimo s kuha-

njem različnih voščin, to je starega, neprosojnega, temno rjavega ali skoraj črnega satja, ki ni več primerno niti za medišče, še manj pa za čebelje gnezdo.

Najsodobnejša naprava za uspešno pridobivanje voska je parni topilnik. V njem je kuhanje voščin hitro in učinkovito. Delo poteka tako, da perforirano posodo parnega topilnika napolnimo s satjem in pokrijemo s pokrovom. V posodo nalijemo določeno količino vode in jo segrevamo. Para začne hitro topiti satje, iz topilnika začne v zunanjo posodo iztekati čisti vosek, odpadki pa ostanejo v perforirani posodi. Na podoben način deluje tudi gospodinjski sokovnik, ki ga prav tako lahko uporabimo za kuhanje manjših količin voščin.

Ob sončnih oktobrskih dneh pospravimo okoli stojišča oz. čebelnjaka ter temeljito očistimo in prebarvamo vse nenaseljene naklade. Zavedajmo se, da so stari in zanemarjeni panji vir številnih okužb in boleznih, zato je zdaj skrajni čas, da jih uredimo. Za barvanje uporabljamo barvila na osnovi nitra ali barvila na biosnovi. Tako bomo lahko brez skrbi, da bi sestavine barv ob naselitvi družin v panje motile čebele. Veliko čebelarjev želi čebelam polepšati tudi notranjost panjev, vendar teh nikakor ne barvajmo od znotraj. S tem odvečnim in nepotrebnim delom bomo čebelam samo škodili.

Če se je pri jesenskem krmljenju pokazalo, da kateri od pitalnikov pušča, ga dobro osušimo in z barvo premažemo samo notranje robove. Le tako bomo povsem pripravljene in z veseljem dočakali nove čebelarjeve dogodivščine v prihodnji sezoni.

JANEZ GREGORI, prof. biol.

OBNOVA ČEBELJEGA FONDA IN KRANJSKA ČEBELA

Čebelarstva zveza Slovenije je z odločbo Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano z dne 22. aprila 2004 postala priznana rejska organizacija (PRO) za leto 2004 in tako prevzela številne zahtevne naloge na področju čebelarstva. Med temi so tudi naloge, ki se nanašajo na kranjsko čebelo in njeno selekcijo. Te bo opravljala skupaj s Kmetijskim inštitutom Slovenije, ki je pridobil status druge priznane organizacije (DPO). Na podlagi Uredbe o ukrepih na področju čebelarstva v Sloveniji za leto 2004 (Uradni list RS, št. 49/04) država namenja čebelarstvu denarno podporo, seveda na podlagi potrjenih programov. V 7. točki določa, kaj moramo letos postoriti za obnovo čebeljega fonda. Večina sredstev je namenjenih za posodabljanje in opremljanje že priznanih vzrejalšč za rodovniške matice, to pa je za zdaj v Sloveniji samo plemenilna postaja Zelenica.

V okviru strokovnega sveta PRO so bile oblikovane projektne skupine za različna področja njegove dejavnosti. Med temi je tudi projektna skupina za obnovo čebeljega fonda, ki je na podlagi zakonskih določil letos pozornost namenila predvsem posodobitvi in opremljenosti postaje Zelenica, evidentirala pa je še nekaj dodatnih tovrstnih plemenilnih postaj v Sloveniji.

ČZS namerava tudi v prihodnje kandidirati za PRO, zato je vse svoje moči usmerila v izdelavo rejskega programa za obdobje 2005–2009. To pa je dokaj dolgotrajno obdobje. Temeljito moramo premisliti, kako oblikovati program, da bo trdna podlaga za vse selekcijske in vzrejne dejavnosti pri resničnem ohranjanju kranjske čebele in bogastva njenega genskega zapisa. Pomemben korak naprej bomo naredili že s tem, če se bomo zavedali, kaj vse grozi naši čebeli. In tako zavedanje nam bo dalo mo-

či, da se bomo še bolj zagrizeno bojevali proti vsemu, kar jo ogroža – in, bodimo prepričani, to niso mlini na veter.

Slovenija je izvorno območje čebelarje rase *Apis mellifera carnica*, kranjske čebele. Velika reliefna in klimatska raznolikost, zaradi katere je velika tudi raznolikost vegetacije, je razlog, da so na našem ozemlju naravno nastale kar štiri krajevne različice ali ekotipi kranjske čebele, katerih ime že samo pove, kje naj jih iščemo: alpski, panonski, dinarsko-kraški in mediteranski. Prilagodile so se življenjskim razmeram v določenem prostoru, zato so tam najboljše, to pa se kaže tudi v donosu medu, ki je eden izmed pomembnih ciljev čebelarjenja. S tem da na razmeroma majhnem prostoru živi tolikšno število ekotipov, se lahko hvali samo Slovenija.

Omenimo nekatere najbolj očitne nevarnosti, ki dandanes pretijo naši čebeli:

1. V želji, da bi imeli čebele, ki naberejo čim več medu, postanemo čebelarji včasih premalo kritični in mislimo, da je tuje boljše od našega. Zato obstaja trajna nevarnost vnosa različnih selekcioniranih linij kranjske čebele, ki jih gojijo v tujini. Ker so genetsko različne od naše, bi s takim vnosom zaradi genskega onesnaženja povzročili nepopravljivo škodo.

2. Velika nevarnost je tudi vnos medrasnih križancev, npr. buckfaške čebele. Že njen »tvorec« Adam Kehrle iz Buckfasta v Veliki Britaniji je ugotavljal, da so potomci buckfaškeg trota in matice kranjske čebele nadpovprečno agresivni – če odmislimo gensko onesnaženje, ki se pojavi pri takem križanju. Med zdajšnjimi najpomembnejšimi vzrejnimi cilji pa je čim bolj pohlevna čebela.

3. Prenašanje matic določenega ekotipa na območja z drugim ekotipom je pri nas razmeroma pogosto. Če čebelarju, npr. zaradi varoze ali strupenih fitosanitarnih sredstev, družine odmrejo, skuša, razumljivo, izgubo čim prej nadoknaditi. In če je nepoučen, lahko nevede pripelje nove družine z območja drugega ekotipa. Če pogledamo bolj praktično: na Gorenjskem, kjer živi alpski ekotip čebele, naj bi kupovali čebele samo v tej pokrajini in na območju Kamniško-Savinjskih Alp, Cerkljani, kjer živi dinarsko-kraški ekotip, pa naj bi jih kupovali na dinarskem območju ali na Krasu. Podobno kot z družinami, je s paketnimi čebelami: potrebna je velika previdnost, da ne bi vnašali čebel na območja, na katera ne sodijo.

4. Trgovina z maticami je pri nas prosta, zato lahko čebelarji kupujemo matice pri katerem koli vzrejevalcu v Sloveniji, pogosto pa o nakupu odloča njihova cena. Podobno kot pri nakupu družin se neželeno mešanje čebel dogaja tudi pri neustreznem nakupu matic.

5. Določena nevarnost so torej tudi prenizke cene matic, saj te ne spodbujajo čebelarjev, da bi se v večji meri lotili lastne vzreje in s tem marsikje preprečevali mešanje.

6. Matice se prašijo prosto zunaj panja, zato kontrola

pri tem ni mogoča in lahko se pojavijo neljuba križanja. To lahko preprečimo samo, če na celotnem območju prave vzreje raso in tudi drugače neoporečne družine.

Čebelarji se moramo z združenimi močmi zavzemati, da bi omenjene nevarnosti, ki pretijo naši čebeli, čim manj ogrožale kranjsko čebelo. Na ozemlju naše države je namreč ta še razmeroma čista, zato moramo njen obstoj usmerjati tudi z rejskim programom. Naša prednostna naloga je predvsem na izvornem območju ekotipov poskrbeti, da bodo čebelarji čim več pozornosti namenili lastni vzreji matic. Občasno je treba v čebelnjakih nujno poskrbeti za osvežitev »krvi« z maticami iz bolj oddaljenih krajev (to so že nekdanji počeli kranjčarji), vendar obvezno le v okviru istega ekotipa. Dobili jih bodo lahko tudi na plemenilnih postajah za rodovniške matice istega ekotipa. Na ta način bo mogoče ohranjati čiste kranjske čebele (ohranjanje njihovega genoma), ki bodo vir vzrejnega gradiva za širšo vzrejo matic tako doma kot v tujini.

Tudi umetno osemenje matic ima nekatere pomanjkljivosti. V naravi se z matico parijo najboljši troti, ki so premagali vse tekmece, pri umetnem osemenjenju pa je taka izbira nemogoča. Kljub temu bo treba pri nas selekcijsko delo dopolnjevati tudi na ta način. Le tako bo namreč zagotovljen kontroliran izvor trotovskega semena in mogoča čista linijska vzreja.

Rejski program v čebelarstvu načrtujemo za daljše obdobje, zato mora vključevati vse dejavnosti, ki bodo zagotovile nadaljnji obstoj naše čebele. Potekati mora na dveh ravneh:

1. Vzreja rodovniških matic naj poteka na plemenilnih postajah v okviru testnih postaj. To se v manjšem obsegu že dogaja, v programu pa je načrtovana vzpostavitev še več plemenilnih postaj za rodovniške matice različnih ekotipov. Seveda bo na številnih vzrejnih postajah po Sloveniji vzporedno še naprej potekala tudi vzreja gospodarskih matic.

2. Pospesevati je treba tudi vzrejo matic kranjske čebele za lastno rabo, predvsem na izvornem območju ekotipov, saj naj bi to prispevalo k ohranjanju genskega bogastva naše čebele. Vzporedno naj čebelarji skrbijo za osnovno odbiro matic.

Če hočemo ohraniti našo čebelo takšno, kakršna je, ali jo celo izboljšati, je ključnega pomena lastna vzreja matic na izvornem območju ekotipov. Zato mora to dejavnost podpreti tudi PRO ter ji zagotoviti gnotno in strokovno podporo. Slišati je tudi predloge, da bi čebelarjem pomagali z denarno podporo pri nakupu matic. To pa je dvojni nož, saj z nakupom raso neustreznih matic lahko povzročimo nepopravljivo škodo. Zato čebelarje raje denarno podprimo pri nakupu osnovne opreme za njihovo lastno vzrejo. S kitajsko modrostjo bi temu rekli: »Ne dajmo jim rib, ampak jih naučimo ribe loviti!«